

Styret i Molde Kommunale Pensjonskasse
Rådhusplassen 1
6413 MOLDE

VÅR REFERANSE
21/308

DERES REFERANSE

DATO
20.12.2021

Tilsynsrapport

Finanstilsynet gjennomførte tilsyn i Molde Kommunale Pensjonskasse 20. april 2021. Temaet for tilsynet var pensjonskassens system for styring og kontroll, samt risikonivå og kapitalisering.

Til grunn for tilsynsrapporten ligger Finanstilsynets foreløpige rapport av 1. juli 2021 og styrets svar av 1. oktober 2021.

Finanstilsynet har følgende merknader etter tilsynet:

1. FORHOLD KNYTTET TIL RISIKONIVÅ OG KAPITALISERING

Finansiell stilling

Markedsuroen i 2020 som følge av covid-19 pandemien, medførte betydelig fall i aksjekurser og rentenivå og økte kredittmarginer i første kvartal 2020. Molde Kommunale Pensjonskasses solvenskapitaldekning ble i første halvår 2020 redusert fra 168 til 134 prosent. Per 30. juni 2020 var pensjonskassen blant de ti pensjonskassene med lavest solvenskapitaldekning. Finanstilsynet registrerer at markedsutviklingen i fjerde kvartal 2020 og i 2021 har bedret pensjonskassens finansielle stilling og at solvenskapitaldekningen per 30. juni 2021 var 154 prosent.

Handlinger ved svekket finansiell stilling mv.

Finanstilsynet registrerte fra referatet fra ekstraordinært styremøte i pensjonskassen 27. mars 2020 at pensjonskassens solvenskapitaldekning per 24. mars 2020 var estimert til 101 prosent. Årsaken til det betydelige fallet i solvenskapitaldekningen var ovennevnte markedsendringer, kommunesammenslåing hvor tilflyttede kommuner relativt sett hadde mindre ansvarlig kapital samt en feil i pensjonskassens rapportering av aksjeeksponering per 31. desember 2019. Rapporteringsfeilen reduserte solvenskapitaldekningen med 20 prosentpoeng. Finanstilsynet påpekte i foreløpig rapport at det ved vesentlige feil umiddelbart skal sendes inn en korrigeret rapport. Finanstilsynet bemerket at feilen heller ikke ble nevnt når Finanstilsynet stilte spørsmål om rapporteringen per 31. mars 2020. Finanstilsynet stilte videre spørsmål om pensjonskassen burde ha vurdert å informere Finanstilsynet om risiko for underoppfyllelse av solvenskapitalkravet, jf. forskrift om pensjonsforetak § 16. Finanstilsynet registrerte samtidig at styret i ovennevnte møte vedtok konkrete tiltak som økte solvenskapitaldekningen til 118 prosent.

Det følger av styrets svar at fallet i solvenskapitaldekningen skyldes en rekke forhold, men at den avgjørende årsaken til at solvenskapitaldekningen falt under pensjonskassens risikotoleransegrense var en systemteknisk feil i beregningen av solvenskapitaldekningen hos tjenesteleverandør. Finanstilsynet vil påpeke at det er pensjonskassen som er ansvarlig for rapporteringen. Styret fremhever at styret straks dette ble kjent identifiserte tiltak for å gjenopprette solvenskapitaldekningen i tråd med pensjonskassens etablerte risikotoleransegrenser. Finanstilsynet registrerer at styret tar til etterretning at pensjonskassen kunne ha informert Finanstilsynet om situasjonen. Finanstilsynet legger til grunn at det klart fremgår av pensjonskassens styrende dokumenter at pensjonskassen i en situasjon med svekket finansiell stilling skal vurdere å underrette Finanstilsynet. Finanstilsynet legger til grunn at styret sikrer at det ved vesentlige feil i rapporteringen umiddelbart sendes inn en korrigert rapport.

Nivået på pensjonskassens kapitalmål – styrets risikoappetitt/risikotoleransegrenser

Pensjonskassens system for risikostyring skal ha som premiss at det forenklede solvenskapitalkravet skal etterleves til enhver tid. Finanstilsynet har uttalt at pensjonskasser med lav margin til det forenklede solvenskapitalkravet bør utarbeide en plan for oppbygging av en tilfredsstillende margin til kravet. Pensjonskassen bør i sin risikostyring også se hen til det forenklede solvenskapitalkravet uten bruk av overgangsregelen. Pensjonskasser som ikke oppfyller det forenklede solvenskapitalkravet uten bruk av overgangsregelen, bør utarbeide en plan for å oppfylle dette kravet på sikt.

Det fulgte av pensjonskassens overordnede strategidokument at pensjonskassens målsetning er at solvenskapitaldekningen over tid minst skal være over 150 prosent. Det var uklart for Finanstilsynet hva dette innebærer. Solvenskapitaldekning under 125 prosent og over 110 prosent innebar "gul sone" hvor tiltak skal vurderes, men hvor pensjonskassens finansielle stilling fortsatt ble vurdert å være tilfredsstillende. Solvenskapitaldekning under 110 prosent innebar "rød sone" hvor strakstiltak skal gjennomføres. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om styrets etablerte risikotoleransegrense for solvenskapitaldekningen på 110 prosent før strakstiltak skal vurderes, er forsvarlig. Finanstilsynet viste særlig til det betydelige fallet i pensjonskassens solvenskapitaldekning i løpet av første kvartal 2020.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at det overordnede strategidokumentet er oppdatert. I det oppdaterte strategidokumentet er målsetningen at solvenskapitaldekningen skal ligge over 130 prosent. Dette samsvarer med oppdatert overgang fra grønn til gul sone. Etter Finanstilsynets vurdering bør pensjonskassen fastsette en målsetning som er på et høyere nivå og gjennom sin strategi legge en plan for å nå dette målet. Grønn sone bør defineres på en slik måte at det gir tilstrekkelig høy sannsynlighet for at pensjonskassen tåler et betydelig stress uten å bryte solvenskapitalkravet. Finanstilsynet legger videre til grunn at styret vil gjennomføre tiltak før pensjonskassens solvenskapitaldekning faller under 110 prosent.

Nærmere om konsentrasjonsrisikoen i eiendomsporteføljen mv.

Finanstilsynet registrerte at ved utgangen av februar 2021 utgjorde eiendom om lag 15 prosent av kollektivporteføljen, hvorav direkte eide eiendommer lokalisert i Molde sentrum utgjorde i underkant av 50 prosent. Videre eier pensjonskassen Molde rådhus som utgjør om lag 80 prosent av pensjonskassens selskapsportefølje. Eiendomseksponering inkluderes ikke i beregningen av kapitalkravet for konsentrasjonsrisiko, men Finanstilsynet påpekte at pensjonskassen bør gjøre egne vurderinger av konsentrasjonsrisiko knyttet til eiendomsporteføljen. Finanstilsynet ba om styrets

vurdering av konsentrasjonsrisikoen i eiendomsporteføljen og sammensetningen av selskapsporteføljen.

Det følger av styrets svar at styret er bevisst at pensjonskassen har en konsentrasjonsrisiko mot Molde kommune knyttet til eiendomsporteføljen og at denne risikoen ikke inkluderes i beregningen av solvenskapitalkravet for konsentrasjonsrisiko. Finanstilsynet registrerer at styret vurderer at risikoen er forsvarlig fordi det er inngått lange leieavtaler og at det er en trygg motpart. Styret fremhever at det foretas en årlig verditakst av en uavhengig sakkyndig. Finanstilsynet legger til grunn at pensjonskassen vil gjøre egne vurderinger av konsentrasjonsrisikoen knyttet til eiendomsporteføljen, og at styret løpende vurderer om sammensetningen av selskapsporteføljen er forsvarlig sett i forhold til risikospredning og likviditet. Finanstilsynet legger til grunn at styret sikrer at verdivurderingene er forsvarlig.

Nærmere om renterisiko

Kapitalkravet for renterisiko har vært relativt lavt i 2020. Finanstilsynet gjorde oppmerksom på at EIOPA har foreslått endringer i Solvens II-regelverket, herunder en vesentlig innskjerping av kapitalkravet for renterisiko. Gjeldende metode anses ikke å gi et riktig bilde av renterisikoen ved lavt rentenivå. Finanstilsynet stilte derfor spørsmål om pensjonskassen bør vurdere å gjøre egne analyser av pensjonskassens renterisiko.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at når de foreslåtte endringene er mer konkrete og nærmere gjennomføring så vil pensjonskassens renterisiko og resulterende kapitalkrav bli nærmere analysert. Finanstilsynet vil bemerke at pensjonskassen løpende bør analysere pensjonskassens faktiske risikoer.

Nærmere om regelmessige kapitalinnskudd

Styret besluttet i sitt møte i juni 2019 å ta fortjenesteelementer ut av pristarifene og erstatte dette med regelmessige kapitalinnskudd. Pensjonskassen rapporterte første gang nåverdi av fremtidige regelmessige kapitalinnskudd i første kvartal 2020. Finanstilsynet mottok i etterkant av tilsynet dokumentasjon for Molde kommunestyres beslutning om å øke det årlige kapitalinnskuddet. Finanstilsynet er av den oppfatning at innkreving av regelmessige kapitalinnskudd bør dekkes i pensjonskassens vedtekter.

Det fremgår av styrets svar at styret vurderer at pensjonskassens vedtekter er formulert slik at innkreving av de regelmessige og avtalte kapitalinnskuddene dekkes, uten at et spesifikt tall må fremgå i vedtektene. Finanstilsynet vil bemerke at det ikke klart fremgår av vedtektene at det *skal* innbetales årlige kapitalinnskudd. Finanstilsynet legger for øvrig til grunn at beregnet nåverdi av fremtidige kapitalinnskudd til enhver tid gjenspeiler faktisk praksis.

2. FORHOLD KNYTTET TIL STYRING OG KONTROLL

2.1 Overordnet styring og kontroll

2.1.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Overordnet strategi

Finanstilsynet forventer at styret har fastsatt et overordnet strategidokument hvor mål og strategier for virksomheten fremgår, hvor det defineres en klar overordnet risikoappetitt og risikotoleranse-grenser og hvor øvrige styrende dokumenter klart forankres. Strategien bør sikre helhetlig

risikostyring. Pensjonskassens overordnede strategi og øvrige styrende dokumenter bør jevnlig vurderes av styret.

Strategiprosess mv.

Finanstilsynet registrerte at Molde kommunale pensjonskasse har utarbeidet et slikt overordnet strategidokument. Finanstilsynet forventer at styret jevnlig vurderer sin risikoappetitt og etablerte risikotoleransegrenser. Finanstilsynet kunne ikke se at styret hadde gjort en slik vurdering i 2020. Finanstilsynet påpeke viktigheten av slike vurderinger ved endrede markedsforhold og ved endringer i forsikringsforpliktelsene. Finanstilsynet viste til markedsuroen som fulgte utbruddet av covid-19-pandemien og fortsatt betydelig usikkerhet i realøkonomien og i finansmarkedene.

Det følger av styrets svar at det i forbindelse med fallet i solvenskapitaldekningen tidlig i 2020 ble foretatt omfattende vurderinger og analyser av risikosituasjonen, herunder vurderinger knyttet til risikoappetitt og risikotoleransegrenser. Styret fremhever at kapitalforvaltningsstrategien ble vurdert hyppig og fortløpende. Finanstilsynet vil bemerke at styret i behandlingen av den overordnede strategien bør vurderer sin risikoappetitt og etablerte risikotoleransegrenser.

Definisjon av styrets risikoappetitt og risikotoleransegrenser

Styret definerer sin risikoappetitt gjennom å fastsette mål/grenser for solvenskapitaldekningen med overgangsregelen (det regulatoriske kravet). Finanstilsynet forventer at pensjonskassen i sin risikostyring hensyntar solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen som avspeiler faktisk risikonivå. Finanstilsynet registrerte at det følger av strategien at styret følger den "langsiktede utviklingen" i solvenskapitalkravet uten overgangsregelen, og har som målsetning at den skal være over 100 prosent. Finanstilsynet stilte i foreløpig rapport spørsmål om pensjonskassens kapitalmål for solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen bør ytterligere konkretiseres.

Det følger av styrets svar at styret vurderer at det over tid vil være naturlig å øke søkelyset på solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen. Finanstilsynet legger til grunn at styret konkretiserer sine mål for solvenskapitaldekningen uten overgangsregelen.

Kapital- og beredskapsplan

Finanstilsynet registrerte at det i den overordnede strategien listes opp tiltak som kan være aktuelle dersom foretaket er i gul eller rød sone. Finanstilsynet vurderte at tiltakene ytterligere bør konkretiseres for å sikre god beredskap. Dette vil kunne innebære avklaringer med arbeidsgiverforetakene om hvilke tiltak som vil være aktuelle i en krise, og avklaring av hva som formelt kreves for å gjennomføre det aktuelle tiltaket. Finanstilsynet påpekte videre at en kartlegging av mulig effekt av det enkelte tiltaket bør være en naturlig del av en slik prosess.

Styret fremfører i sitt svar at tiltakene er velkjent for arbeidsgiverforetakene og at det er en tett og løpende dialog for å sikre konstruktiv dialog om bruk av aktuelle tiltak i en krisesituasjon. Styret vurderer at formelle krav ved gjennomføring av de enkelte tiltakene er godt kjent for pensjonskassen selv om en beskrivelse av prosessene ikke er nedfelt i en egen plan. Finanstilsynet oppfatter styrets svar slik at styret ikke vurderer det som hensiktsmessig å ytterligere konkretisere tiltakene og at styret heller ikke vurderer det som formålstjenlig å kartlegge effekten av tiltakene. Finanstilsynet vil bemerke at formålet med en beredskapsplan er å sikre at pensjonskassen er best mulig forberedt ved en mulig krise. Finanstilsynet gjentar at styret bør vurdere å ytterligere konkretiseres tiltakene. Finanstilsynet tar imidlertid til etterretning at styret er opptatt av å tydeliggjøre handlingsreglene

slik at en dialog om mulige tiltak kan innledes tidlig dersom pensjonskassens solvenskapitaldekning er utenfor "grønn sone".

Pensjonskassen bør ha en klar strategi for oppbygning, bevaring og bruk av bufferkapital. Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen har en bufferkapitalstrategi som omfatter tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond beskrevet i kapitalforvaltningsstrategien. Finanstilsynet vurderte imidlertid at nivået på tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond ikke var tilpasset situasjonen, noe som tilsier behov for jevnlig vurdering av bufferkapitalstrategien. Finanstilsynet er videre av den oppfatning at bufferkapitalstrategien også bør dekke de øvrige bufferfondene.

Finanstilsynet oppfatter styrets svar slik at styret er enig i at målsatt nivå på kursreguleringsfondet er lavt, men at styret ikke ser behov for å øke målsetningen om tilleggsavsetninger. Finanstilsynet legger til grunn at styret jevnlig vurderer bufferkapitalstrategien. Finanstilsynet gjentar at bufferkapitalstrategien også bør dekke øvrige bufferfond.

Overordnede retningslinjer

Løpende vurdering

I vedlegg til pensjonskassens overordnede strategi følger oversikt over styrende dokumenter, retningslinjer og instruks. Finanstilsynet registrerte at kun overordnet strategi og underliggende risikostrategier behandles årlig av styret, mens øvrige retningslinjer og instruks mv. skal behandles "ved behov". Det var uklart for Finanstilsynet hvem som tar stilling til når det foreligger et slikt behov. Finanstilsynet merket seg blant annet at styrets instruks sist ble behandlet i 2016 selv om det ble konstituert et nytt styre i januar 2020. Finanstilsynet vurderte at pensjonskassen bør oppdatere alle sine styrende dokumenter mv. i forhold til endringer i regelverk, produkt og medlemsbestand. Dette gjelder blant annet styreinstruks, vedtekter, forsikringsavtale og forsikringsvilkår.

Det følger av styrets svar at styret har iverksatt en gjennomgang og tilhørende justering og oppdatering av pensjonskassens styrende dokumenter, herunder styrets instruks. Finanstilsynet registrerer videre at pensjonskassen vil foreta en gjennomgang og revisjon av gjeldende forsikringsavtale og forsikringsvilkår slik at dette avtaleverket er i tråd med gjeldende regelverk, produkt og medlemsbestand. Finanstilsynet tar til etterretning at det fremover vil bli foretatt en årlig gjennomgang av samtlige styrende dokumenter, retningslinjer og instruks.

Styret påpeker at pensjonskassens vedtekter sist ble endret 6. mars 2020 og styret har konkludert med at vedtektene er i tråd med gjeldende regelverk. Finanstilsynet registrerer imidlertid at vedtektene ikke dekker alle kravene til vedtekter i finansforetaksloven og at regelhenvisninger i vedtektene ikke er korrekte. Finanstilsynet legger til grunn at styret oppdaterer pensjonskassens vedtekter.

Retningslinjer for interessekonflikter

Pensjonskassen bør ha retningslinjer for identifisering, vurdering og håndtering av interessekonflikter. Styret bør gjennom de styrende dokumentene og det etablerte avtaleverket sikre pensjonskassens faktiske uavhengighet fra arbeidsgiverforetak og leverandører. Finanstilsynet registrerte at styret har fastsatt retningslinjer for interessekonflikter, men vurderte at retningslinjene var svært overordnede og stilte spørsmål ved om de kan bidra til at interessekonflikter identifiseres, vurderes og håndteres på en hensiktsmessig måte. Som aktuelle eksempler på mulige interesse-

konflikter nevnte Finanstilsynet pensjonskassens kjøp av ytterligere en eiendom i Molde sentrum fra Molde kommune og kjøp av aksjer i Istad AS i samarbeid med Molde kommune.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at retningslinjene er oppdatert. Finanstilsynet tar til etterretning at det i de justerte retningslinjene blant annet er en nærmere beskrivelse av behandling av saker der pensjonskassen vurderer en investering hvor ett eller flere arbeidsgiverforetak er motpart eller der partene vurderer å invester sammen.

Retningslinjer for utkontraktering

Pensjonskassen utkontrakterer en svær stor del av sin virksomhet. Finanstilsynet viste på generelt grunnlag til at pensjonskassen har et selvstendig ansvar for å følge opp utkontraktert virksomhet og at styret og ledelsen allerede før en beslutning om utkontraktering tas, må sikre at pensjonskassen besitter tilstrekkelig kompetanse og ressurser til på selvstendig grunnlag legge rammene for og å kunne vurdere leveransen etter utkontrakteringsavtalen. Finanstilsynet var av den oppfatning at pensjonskassen bør utarbeide retningslinjer for utkontraktering. Finanstilsynet registrerte at utkontraktering ble berørt blant annet i pensjonskassens overordnede strategi, men vurderte at pensjonskassen bør utdype kravene ved utkontraktering i egne retningslinjer. Finanstilsynet viste for øvrig til Finanstilsynets rundskriv om utkontraktering som gir veiledning om hva som kreves ved utkontraktering.

Finanstilsynet registrerer at styret vurderer at pensjonskassens praksis har vært i tråd med veiledningen i Finanstilsynets rundskriv. Finanstilsynet tar til etterretning at styret har vedtatt egne retningslinjer for utkontraktering som styret vurderer å være i tråd med Finanstilsynets rundskriv. Finanstilsynet viser for øvrig til ny forskrift om meldeplikt ved utkontraktering av virksomhet mv. som trer i kraft 1. januar 2022.

2.1.2 Organisering og ansvarsforhold

Styret

Styrets egnevaluering og rutiner for egnethetsvurdering

Det følger av forskrift om risikostyring og internkontroll (risikostyringsforskriften) at styret skal evaluere sitt arbeid og sin kompetanse knyttet til foretakets risikostyring og internkontroll minimum årlig. At styret årlig evaluerer sitt arbeid og sin kompetanse følger også som god praksis i Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse. Finanstilsynet anbefaler at egnevalueringen formaliseres ved at det foreligger et skriftlig grunnlag for styrets diskusjon basert på en anonymisert kartlegging blant styremedlemmene av alle relevante forhold knyttet til styrets arbeid, herunder arbeidsform, tidsbruk/prioritering og gjennomføringen av møter, og styrets kompetanse. Finanstilsynet registrerte at styret i Molde Kommunale Pensjonskasse jevnlig gjennomfører slike egnevalueringer.

Finanstilsynet fremhever betydningen av styrets evaluering av samlet kompetanse som grunnlag for opplæringstiltak og for utvelgelse av nye styremedlemmer. Finanstilsynet påpekte at styret har ansvar for å sikre at styremedlemmer og pensjonskassens ledelse er egnet. Finanstilsynet har mottatt pensjonskassens rutiner for egnethetsvurdering som ble vedtatt av styret for første gang 3. juni 2020. Finanstilsynet påpekte at Finanstilsynet i sine rundskriv om egnethetsvurdering over lang tid har hatt en forventning om at det utarbeides slike skriftlige rutiner. Pensjonskassen må påse at lovens krav til egnethet til enhver tid er oppfylt. Finanstilsynet merket seg at tidligere daglig leder som fratradte sin stilling i 2015, senere er dømt for grovt økonomisk utroskap og underslag.

Finanstilsynet stilte spørsmål om Finanstilsynet burde vært informert om årsaken til daglig leders avgang. Pensjonskassen må påse at melding for de personene som skal egnethetsvurderes av Finanstilsynet, sendes til Finanstilsynet. Finanstilsynet påpekte at slike meldinger første gang er mottatt i 2021.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret tar til etterretning at pensjonskassen burde ha vurdert å informere Finanstilsynet om avgangen til tidligere daglig leder og at rutinen for egnethetsvurdering burde vært etablert tidligere. Finanstilsynet minner om styrets plikter etter finansforetaksforskriften § 3-1 tredje ledd.

Daglig leder

Ressurser

Daglig leder var på tidspunktet for tilsynet ansatt i 60 prosent stilling. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om det var avsatt tilstrekkelige ressurser til daglig ledelse. Finanstilsynet registrerte blant annet at tjenesteleverandør bisto daglig leder med en rekke tjenester, herunder oppfølging av leveransene til pensjonskassen. Finanstilsynet registrerte imidlertid at påtroppende daglig leder er ansatt i 100 prosent stilling. Finanstilsynet ba styret redegjøre for endringene i daglig lederes oppgaver.

Finanstilsynet tar til etterretning at ny daglig leder også skal utføre de oppgavene som tidligere tjenesteleverandør bistod med overfor tidligere daglig leder.

Instruks

Finanstilsynet registrerte at det ikke forelå en instruks for daglig leder, kun en stillingsbeskrivelse. Finanstilsynet påpekte at det bør foreligge en generell instruks for daglig leder-funksjonen. Finanstilsynet registrerte at det også følger av pensjonskassens overordnede strategi at det skal foreligge en slik instruks.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret nå har vedtatt en instruks for daglig leder.

Uavhengige kontrollfunksjoner mv.

Finansforetakslovens krav til uavhengige kontrollfunksjoner er ikke gjennomført for pensjonskasser. Pensjonskassene er imidlertid underlagt krav om uavhengig kontroll med kapitalforvaltningen og krav til at risikoanalyser skal gjennomføres av en enhet som er uavhengig av utøvende enhet. Finanstilsynet har i sitt tilsynsarbeid anbefalt pensjonskassene å utvide kontrollfunksjonens ansvarsområde til å dekke oppfølging av virksomhetens samlede risiko. Det vises til IORP II-direktivet som blant annet stiller krav til en uavhengig risikostyringsfunksjon. Finanstilsynet forventer at pensjonskassene videreutvikler sitt system for risikostyring for å sikre helhetlig og uavhengig overvåking av pensjonskassens risikoer, herunder videreutvikle pensjonskassens vurdering/kvantifisering og jevnlig rapportering av samlet risiko. Se også avsnitt 2.1.3.

Finanstilsynet er av den oppfatning at pensjonskassen generelt bør identifisere hvilke tiltak som bør gjennomføres for å møte fremtidige krav i IORP II. Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen hadde inngått en avtale med en tjenesteleverandør om å gjøre en slik avviksvurdering.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret i september gjennomgikk tjenesteleverandørens rapport om nødvendige tiltak for å etterleve forventede fremtidige krav ved gjennomføring av IORP

II. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse om forberedelser til gjennomføring av IORP II til etterretning.

Finanstilsynet registrerte at uavhengig overvåking av kapitalforvaltningen etter pensjonsforetaksforskriften § 20 er utkontraktert til en tjenesteleverandør. Finanstilsynet påpekte at pensjonskassen må sikre at alle investeringer overvåkes, herunder investeringer som pensjonskassen gjør direkte og at kontrollfunksjonen også må følge opp rammer som kun følger av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi. Under tilsynet ble det uttalt at tjenesteleverandøren kun overvåker rammene som følger av forvaltermandatet. Finanstilsynet vurderer det videre som god praksis at den enheten som har ansvar for den uavhengige kontrollen, avgir sin rapport direkte til pensjonskassens styre og om mulig jevnlig legger rapporten frem for styret.

Det følger av styrets svar at tjenesteleverandøren skal overvåke samtlige investeringer. Finanstilsynet tar til etterretning at etterlevelse av alle relevante rammer nå overvåkes av den uavhengige kontrollenheten.

Organisering av virksomheten

Styret bør jevnlig vurdere alle sentrale avtaleforhold og stille spørsmål om organiseringen av virksomheten er hensiktsmessig. Finanstilsynet registrerte at styret i januar 2020 startet en prosess for utredning av pensjonskassens organisering og konkurranseutsetting av tjenester. Styret har i denne prosessen valgt å bytte leverandører for medlemsføring, pensjonsberegning med utbetaling, aktuar tjenester og regnskap. Finanstilsynet ba styret redegjøre for de risikovurderingene som ble gjort på bakgrunn av denne endringen i pensjonskassens virksomhet. Finanstilsynet viste til kravene i pensjonskassens egne retningslinjer. Se også avsnitt 2.1.3 nedenfor om risikovurderinger etter risikostyringsforskriften.

Styret fremfører i sitt svar at det ble foretatt en rekke risikovurderinger i forbindelse med bytte av leverandører innenfor de nevnte virksomhetsområdene før anbudsinnbydelsene ble sendt ut, men også underveis med hensyn til en helhetlig evaluering av tilbyderne og ved endelig valg av tilbyder innenfor de aktuelle områdene. Finanstilsynet legger til grunn at risikovurderingene er godt dokumentert og at de er lagt frem for og drøftet av styret.

2.1.3 Måling av risiko

Risikovurderinger mv.

Finansforetaksloven § 13-6 om vurdering av risiko og samlet kapitalbehov er per dato ikke gjort gjeldende for pensjonsforetak, men Finanstilsynet viser til kravet som følger av IORP II om jevnlig egenvurdering av risiko (ORA). Finanstilsynet anbefaler at pensjonskassene i sine forberedelser ser bestemmelsene om risikoanalyser i pensjonskasseforskriften og risikovurderinger i risikostyringsforskriften i sammenheng, og videreutvikler sine metoder og prosesser for samlet risikovurdering av alle vesentlige risikoer.

Risikovurderinger etter pensjonskasseforskriften

Pensjonskassen beregner solvenskapitaldekningen kvartalsvis. I mottatt rapport/presentasjon per mars 2021 vises blant annet historisk utvikling, oppdaterte estimater med bakgrunn i markedsutviklingen og status i forhold til styrets etablerte risikotoleransegrenser. Rapporten viser solvenskapitaldekningens følsomhet for endringer i rentenivået, men ikke andre vesentlige risikofaktorer som aksjekurser, kredittmarginer og vesentlige endringer i medlemsbestanden mv.

Finanstilsynet registrerte imidlertid at aktuar per tredje kvartal 2020 utarbeidet et eksempel på en slik risikoanalyse og per fjerde kvartal 2020 gjorde en analyse av pensjonskassens risikobærende evne. Finanstilsynet registrerte at pensjonskassen i samarbeid med ny tjenesteleverandør vil utvikle slike risikoanalyser og rapportere dette jevnlig. Finanstilsynet ba styret redegjøre nærmere for disse planene.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at risiko og sensitivitet knyttet til solvenskapitaldekningen vil stå sentralt med ny tjenesteleverandør og at styret vurderer at det er naturlig å inkludere analyser knyttet til solvenskapitaldekningens følsomhet overfor vesentlige risikoforhold.

Risikovurderinger etter risikostyringsforskriften

Det følger av risikostyringsforskriften at det minst én gang årlig skal foretas en oppsummerende vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte. Videre skal det minst én gang årlig foretas en gjennomgang av vesentlige risikoer for alle virksomhetsområder og en vurdering av om foretakets risikostyring og internkontroll er tilstrekkelig for å håndtere identifiserte risikoer på en forsvarlig måte. Daglig leder skal, minst én gang årlig, utarbeide en samlet vurdering av risikosituasjonen som skal forelegges styret til behandling.

Pensjonskassen har i stor grad utkontraktert sin virksomhet både når det gjelder medlemsadministrasjon, aktuærtjenester, regnskap, kapitalforvaltning, mv. Finanstilsynet understreket at pensjonskassen har ansvar for risikostyring og internkontroll også der deler av virksomheten er utkontraktert. Finanstilsynet påpekte at selv om pensjonskassen kjøper inn tjenester for å bistå daglig leder, må pensjonskassen selv løpende følge opp sin virksomhet gjennom et etablert system for risikostyring og internkontroll. Pensjonskassens internkontroll skal være en løpende aktivitet som skal være operasjonalisert og dokumentert. Daglig leder skal løpende følge opp endringer i foretakets risikoer. Etter Finanstilsynets vurdering har pensjonskassen i for liten grad løpende fulgt opp endringer i pensjonskassens risikoer, og internkontrollen har i for liten grad vært operasjonalisert og dokumentert.

Det følger av styrets svar at styret tar Finanstilsynets vurdering til etterretning. Finanstilsynet legger til grunn at styret sikrer at pensjonskassen løpende følger opp endringer i pensjonskassens risikoer og at internkontrollen er operasjonalisert og dokumentert.

Pensjonskassen må sikre at risikovurderingene og den etablerte internkontrollen løpende tilpasses endrede markedsforhold og endrede rammevilkår. Finanstilsynet påpekte at pensjonskassen i sine risikovurderinger blant annet bør inkludere cyberrisiko, klimarisiko, nøkkelpersonrisiko samt tilpasse internkontrollen ved endringer i utkontraktering/utkontrakteringsavtaler, endring i pensjonsprodukt, endringer i medlemsbestand (f.eks. ved kommunesammenslåing) mv.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at pensjonskassen har foretatt en gjennomgang og gjort enkelte tilpasninger i pensjonskassens verktøy for risikostyring og internkontroll, herunder inkludert forhold knyttet til cyberrisiko, klima og nøkkelpersoner. Finanstilsynet tar til etterretning at styret er enig i at internkontrollen må tilpasses ved endringer i utkontraktering, pensjonsprodukt, medlemsbestand mv.

2.2 Kapitalforvaltningsområdet

2.2.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Kapitalforvaltningsstrategien

Strategiprosess

Pensjonskassen bør ha en dokumentert kapitalforvaltningsstrategi. Strategien bør være i overensstemmelse med pensjonskassens overordnede strategi og finansielle stilling. Strategien bør være vedtatt av styret, og styret bør jevnlig og minst årlig revurdere strategien i en klart definert beslutningsprosess.

Finanstilsynet mottok pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi vedtatt av styret 27. november 2020. Det var uklart for Finanstilsynet hva som var styrets beslutningsgrunnlag, jf. at det tilsynelatende ikke forelå noen nærmere analyser som grunnlag for styrets behandling av strategien. Finanstilsynet påpekte særlig viktigheten av slike analyser ved endrede markedsforhold. Finanstilsynet viste til markedsuroen som fulgte utbruddet av covid-19-pandemien og fortsatt betydelig usikkerhet i realøkonomien og i finansmarkedene. Finanstilsynet registrerte imidlertid at styret har vedtatt at pensjonskassen fremover årlig skal innhente analyser/vurderinger fra en alternerende tredjepart som vil være uavhengig av den operative forvalteren.

Styret viser i sitt svar til at det ble gjort omfattende vurderinger og analyser av risikosituasjonen for pensjonskassen gjennom 2020 og at styret derfor vurderte at behovet for en isolert evaluering av kapitalforvaltningsstrategien høsten 2020 ikke var like nødvendig som under normale omstendigheter. Finanstilsynet tar til etterretning at styret fremover skal innhente analyser/vurderinger av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi fra en alternerende tredjepart, og at en slik analyse/vurdering første gang ble lagt frem for styret i november 2021.

Strategiens innhold

Styret bør i strategien gi klare føringer for hvordan kapitalforvaltningen skal utøves. En pensjonskasse skal ivareta hensynet til sikkerhet for dekning av forsikringsforpliktelsene, herunder sikre at det er en forsvarlig sammenheng mellom egenskapene til forsikringsforpliktelsene og tilhørende eiendeler gitt nivået på pensjonskassens bufferkapital (sikre god balansestyring). Av strategidokumentet bør det klart fremgå hvilke investeringsaktiviteter som er tillatt. Styret bør gjennom den etablerte rammestrukturen sikre at alle vesentlige risikoer er styrt.

Finanstilsynet registrerte at styret i strategien har gitt generelle overordnede føringer, allokeringsrammer for aktivklasser og allokeringsrammer for spesifikke underliggende verdipapirfond. Finanstilsynet vurderte at styret bør fastsette nærmere retningslinjer og rammer som grunnlag for utvelgelse av de underliggende verdipapirfondene (rammer for aktiv risiko mv.). Finanstilsynet kunne ikke se at pensjonskassen har en dokumentert strategi for de enkelte aktivklassene utover å fastsette en overordnet allokeringsramme. Finanstilsynet fremhevet særlig pensjonskassens eiendomsportefølje og investeringen i Istad AS.

Det følger av styrets svar at det i kapitalforvaltningsstrategien er satt spesifikke rammer for aktivklasser og for de enkelte byggesteinene i porteføljen. Styret kan ikke se at ytterligere fastsettelse av retningslinjer og rammer for valg av de underliggende verdipapirfondene er hensiktsmessig. Styret viser til at det fremgår av strategien at det skal brukes brede og diversifiserte fond og brede referanseindekser for å følge opp porteføljeutviklingen. Styret påpeker videre at det

er styret selv som vedtar alle endringer i strategien, herunder nye investeringsaktiviteter. Finanstilsynet registrerer at styret i sitt svar ikke særskilt kommenterer pensjonskassens strategi knyttet til eiendomsporteføljen og investeringen i Istad AS.

Finanstilsynet er fortsatt av den oppfatning at styret ytterligere bør dokumentere sin strategi og gi ytterligere føringer for innretningen av forvaltningen innenfor de enkelte aktivklassene.

Nærmere om retningslinjer for bærekraftige investeringer (ESG)

Finanstilsynet registrerer at det av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi følger retningslinjer for bærekraftige investeringer. Finanstilsynet ba styret redegjøre for gjennomføringen av pensjonskassens retningslinjer. Finanstilsynet ba om styrets vurdering av hvordan klimarisiko påvirker pensjonskassens investeringer.

Finanstilsynet kan ikke se at styret i sitt svar konkret redegjør for gjennomføringen av pensjonskassens retningslinjer. Finanstilsynet registrerer imidlertid at styret fremhever at regelmessig gjennomgang av porteføljen med gjennomlysning av fond, gir en tilbakemelding om gjennomføringen til styret. Finanstilsynet tar til etterretning at pensjonskassen har påbegynt arbeidet med klimarisiko. Finanstilsynet viser til EIOPAs "[Opinion on the supervision of the management of environmental, social and governance risks faced by IORPs](#)" som gir uttrykk for tilsynsmyndighetenes forventninger.

Godkjenning av nye investeringsaktiviteter mv.

Det bør foreligge godkjennelsesprosedyrer for nye investeringsaktiviteter som investeringer i nye markeder og instrumenter og for inngåelse av forvaltningsavtaler. Godkjenning av nye investeringsaktiviteter mv. bør gis av styret eller annen relevant instans som styret har delegert ansvaret til. Som grunnlag for beslutningen bør det utarbeides dokumentasjon som inneholder: - En beskrivelse av investeringsaktiviteten. - En risikoanalyse av investeringsaktiviteten, herunder virkningen av investeringen eller investeringsaktiviteten på pensjonskassens risikoprofil og om investeringen eller investeringsaktiviteten er i tråd med forsvarlighetsprinsippet og i kundenes interesse. - En vurdering av menneskelige og systemmessige ressurser som kreves for å etablere en god og effektiv risikoovervåking. - En beskrivelse av nødvendige prosedyrer for overvåking og kontroll av identifiserte risikoer.

Finanstilsynet registrerte at det følger av pensjonskassens styrende dokumenter at beslutninger om nye investeringsaktiviteter skal tas av pensjonskassens styre, men kunne ikke se at det var fastsatt krav til prosess og beslutningsgrunnlag. Finanstilsynet påpekte at fastsettelse av klare vurderingskriterier også er sentralt for pensjonskassen løpende oppfølging av investeringsaktiviteten. Finanstilsynet vil som eksempel på en slik ny investeringsaktivitet særlig fremheve pensjonskassens kjøp av 8,5 prosent av Istad AS som Finanstilsynet ikke kan se var i tråd med pensjonskassens uttalte kapitalforvaltningsstrategi.

Styret fremfører i sitt svar at vurderinger knyttet til en investeringsbeslutning kan variere stort, og at styret derfor er av den oppfatning at etablering av unisone og mer statiske krav til investeringsprosessen kan bidra til å øke risikoen i slike prosesser. Finanstilsynet vil bemerke at strategier og retningslinjer ikke bør være statiske, men jevnlig vurderes. Det følger av styrets svar at styret vurderer at investeringen i Istad AS var i tråd med pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi, selv om styret selv påpeker at det i strategidokumentet ikke eksplisitt henvises til direkteinvesteringer i

aksjer. Finanstilsynet viser til punktet over om strategidokumentets innhold og påpeker at styrets strategi bør være klart definert. Finanstilsynet gjentar at pensjonskassen bør fastsette krav til prosesser og beslutningsgrunnlag. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil foreta en gjennomgang av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi, og herunder vurdere behovet for ytterligere presisering av prosess- og beslutningsgrunnlag for pensjonskassens investeringsvirksomhet.

2.3 Forsikringsområdet

2.3.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Forsikringsstrategi

Finanstilsynet forventer at det foreligger en forsikringsstrategi som fungerer som et styringsverktøy for styret. Strategien bør klart etablere styrets risikotoleranse og inneholde et rammeverk for forsikringsrisiko med angivelse av risikorammer for de ulike forsikringsrisikoene. Forsikringsstrategien bør identifisere aktuelle forsikringsrisikoer, fastsette hvordan disse skal styres og måles samt hvordan utvikling av de ulike risikoer skal rapporteres til styret. Det bør gis klare føringer og retningslinjer for de tiltak som skal gjennomføres når rammene overskrides eller strategidokumentets øvrige retningslinjer fravikes.

Pensjonskassens gjeldende forsikringsstrategi gir en beskrivelse av mål og tiltak for renteresultat, risikoresultat og administrasjonsresultat. Det er videre gitt en beskrivelse av premiefond, overvåkning, rapportering samt roller og ansvar. Reassurans er dekket i eget vedlegg.

Finanstilsynet vurderte at forsikringsstrategien gir et klart rammeverk for måling og rapportering av biometrisk risiko gjennom oppfølging av risikoresultater, men at forsikringsstrategien ikke gir klare føringer for oppbygging og bruk av risikoutjevningfond. Forsikringsstrategien gir heller ikke klare føringer for styring av renterisiko. Dette gjelder både rentegarantipremien og styring av rentegarantien. Det følger av mottatt dokumentasjon at grunnlagsrenten i praksis har vært sammenfallende med den maksimalt tillatte til enhver tid etter Finanstilsynets beslutninger. Finanstilsynet minnet om at høyeste tillatte beregningsrente er tatt ut av regelverket etter innføring av det forenklete solvenskapitalkravet. Det forutsettes at det forenklete solvenskapitalkravet gir pensjonskassene tilstrekkelig insentiv til å legge betryggende renteforutsetninger til grunn ved premieberegningen. Det vises også til at forsikringsvirksomhetslovens krav om tilstrekkelige og betryggende premier samt kravet til forsvarlig kapitalforvaltning, legger klare begrensninger med hensyn til hvor høy fremtidig avkastning foretaket kan legge til grunn ved premieberegningen. Dette tilsier at beregningsrente i pristariffen innarbeides i pensjonskassens forsikringsstrategi. Finanstilsynet stilte videre spørsmål om styret bør fastsette et langsiktig mål for den gjennomsnittlige beregningsrenten i porteføljen. Gjennomsnittlig beregningsrente bør være et sentralt premiss i innretningen av pensjonskassens kapitalforvaltningsstrategi.

Etter Finanstilsynets vurdering bør alle deler av det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget inkluderes i forsikringsstrategien. Dette gjelder også administrasjonsreserven og avsetning for forventede erstatningsutbetalinger for forsikringstilfeller som ved regnskapsårets utgang ikke er meldt til eller ferdigbehandlet av pensjonskassen.

Finanstilsynet registrerer at styret tar Finanstilsynets kommentarer om endring av beregningsrente for ny opptjening samt et mål over gjennomsnittlig beregningsrente, til etterretning. Finanstilsynet

tar til etterretning at pensjonskassen vil drøfte dette i høstens strategiprosess. Finanstilsynet legger til grunn at Finanstilsynets øvrige påpekninger inkluderes i denne prosessen.

Forsikringsavtale og forsikringsvilkår

Forsikringsavtale og forsikringsvilkår er sentrale dokumenter for å avklare rettigheter og plikter for både medlemmer av pensjonsordningene og medlemsforetak i pensjonskassen. Finanstilsynet kunne ikke se at forsikringsvilkår og forsikringsavtalene er holdt oppdatert. Etter Finanstilsynets vurdering kan dette gi uklarheter i de forsikredes rettigheter og plikter. Finanstilsynet la til grunn at pensjonskassen oppdaterer forsikringsavtalene og forsikringsvilkår.

Finanstilsynet tar til etterretning at pensjonskassen vil foreta en gjennomgang og revisjon av gjeldende forsikringsavtale og forsikringsvilkår slik at dette avtaleverket er i tråd med gjeldende regelverk, produkt og medlemsbestand.

2.3.2 Organisering og ansvarsforhold

Løpende overvåking av risiko

Finanstilsynet viser til det fremtidige kravet som følger av IORP II-direktivet, om en uavhengig aktuarfunksjon som blant annet skal kontrollere forutsetninger og beregningsgrunnlag lagt til grunn i beregningene til utøvende aktuar. Finanstilsynet forventer at pensjonskassene forbereder seg på gjennomføringen av IORP II og identifiserer hvilke tiltak som bør gjennomføres for å møte de forventede fremtidige kravene, herunder videreutvikle pensjonskassens uavhengige kontroll av utøvende aktuar. Se også rapportens avsnitt 2.1.2.

Styret viser i sitt svar til gjennomført analyse om nødvendige tiltak for å etterleve forventede fremtidige krav ved gjennomføring av IORP II. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning.

2.3.3 Måling av forsikringsrisiko

Kostnader knyttet til kapitalforvaltningen

Finanstilsynet viser til likelydende brev av 7. april 2021 (Pensjonsinnretningers behandling av forvaltningsvederlag ved plassering av kundemidler til forvaltning i fond). En viktig forutsetning i forsikringsvirksomhetsloven og dens regler om pristariffer og premier, er prinsippet om at pensjonsinnretningene selv må bære risikoen for eventuelle underskudd på kostnadsresultatet i et år, men at pensjonsinnretningene til gjengjeld har rett til alt overskudd på kostnadsresultatet. Dette må ses i sammenheng med gjeldende overskuddsmodell som prinsipielt skiller mellom overskudd på henholdsvis årets kostnadsresultat, avkastningsresultat og risikoresultat. Underskuddet på kostnadsresultatet kan ikke dekkes ved fradrag i de overskudd på avkastnings- eller risikoresultatet som skal fordeles mellom og tilordnes forsikringskontraktene. Pensjonsinnretningene har som hovedregel heller ikke rett til andel av overskudd på avkastnings- og risikoresultat. Dersom forvaltningskostnader blir avregnet mot den avkastning som er oppnådd, vil dette føre til at forsikringskundene dekker kostnader som ellers skulle vært betalt av pensjonsinnretningen.

Finanstilsynet ba styret bekrefte at Molde Kommunale Pensjonskasse fører forvaltningshonorarer i verdipapirfond og alternative investeringsfond mv. som en kostnad til fradrag i kostnadsresultatet (bruttoføring) og ikke til fradrag i avkastningsresultatet. Finanstilsynet tar til etterretning at styret

bekrefter at pensjonskassen fører forvalningskostnader som en kostnad til fradrag i kostnadsresultatet.

2.3.4 Overvåking og rapportering

Beregning og rapportering av det forenklede solvenskapitalkravet

Forutsetninger for beregning av beste estimat på forpliktelsene er vesentlige for justering av avsetninger ved overgang til markedsverdi i forenklet solvenskapitalkrav for pensjonskasser. For biometrisk risiko, fortjenestemargin og beregning av nåverdi av fremtidige rentegarantipremier bruker pensjonskassen de samme forutsetningene for beregning av beste estimat som legges til grunn i pristariffen for premier og premiereserve.

Ved innføring av forenklet solvenskapitalkrav fra 2019 er beregning av beste estimat en del av kapitalkravet for pensjonskasser. Finanstilsynet forventer derfor at pensjonskassene foretar grundige vurderinger av de forutsetningene som benyttes i beste estimat.

Finanstilsynet påpekte på generelt grunnlag at pensjonskassen har ansvaret for beregningen og rapporteringen av det forenklede solvenskapitalkravet, selv om deler av rapporteringen er utkontraktert. Beregningsmetoder og forutsetningene som er lagt til grunn, skal dokumenteres. Endringer i beregningsmetoder og forutsetninger skal klart fremgå og begrunnes.

Finanstilsynet ba i sin foreløpige rapport pensjonskassen redegjøre for sine rutiner for dokumentasjon og prosesser for jevnlig vurdering av metoder og forutsetninger samt styrets involvering i dette.

Finanstilsynet tar til etterretning at de biometriske forutsetningene benyttet i det forenklede solvenskapitalkravet har sammenheng med rammene som er etablert i forsikringsstrategien. Finanstilsynet registrerer at de øvrige forutsetningene som ligger til grunn for beste estimat ikke har blitt presentert for styret. Finanstilsynet legger til grunn at styret fremover vil involveres i alle sentrale forutsetninger.

Finanstilsynet ber om å motta kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets tilsynsrapport blir behandlet. Kopi av tilsynsrapporten bes sendt til valgt revisor.

For Finanstilsynet

Hege Bunkholt Elstrand
seksjonssjef

Runar Elvsborg
senior tilsynsrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.